

dynamics of a single dramaturgy idea, became the most illustrative example of embodiment of sculpture images. This piece of music carries to the recipient a varied potential of cultural information with a new lyrical-poetic force.

Observations of creative and transforming process while reflecting images in various projections bring to the conclusion about fruitful communicative intersections of the following oppositions: artistic space (for dimensional arts) – artistic time (in a music piece); contemplation (i.e. visual perception of the objects of culture, architecture and painting) – listening (audial perception of music expressiveness); integrity of unchanging objects of dimensional arts during a long historic time – a number of interpretations (and differences between them) of a music piece with the same music. Uniting such oppositions is a new form of existence of cultural values in time and space, along with opening a way towards summaries and fresh feelings and enriching a spiritual experience of a person.

As a result of analysis of programme works, connected with images of dimensional arts, we consider that not only the level of reflection of original artifacts is important, but also research, done by the interpreter of the music piece (performer and listener). After receiving information on the programmed idea of the music piece, there are launched new processes of mastering an artistic object of extra music activity.

Keywords: dimensional arts, piano duo, genre, image, programmed title, interpretation, artistic reflection.

УДК 370

Щербаков Віктор Вікторович
здобувач

ДО ПРОБЛЕМИ НОТАЦІЇ В ІТАЛІЇ ДОБИ ВІДРОДЖЕННЯ ХОРЕОГРАФІЧНИХ ТВОРІВ ДЛЯ ЇХ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ (перша половина XV – кінець XVI ст.)

Стаття присвячена виявленню специфіки нотації хореографічних творів епохи Відродження та є першою у добірці з чотирьох публікацій, присвячених проблемі нотації творів хореографії в Європі першої половини XV – першої половини XX ст. Період, що досліджується у першій статті, охоплює першу половину XV – кінець XVI ст. і обмежується Італією.

Аналізуються праці Доменіко да П'яченцо "Про мистецтво танцю та вміння вести танець", Гульєльмо Ебрео да Пезаро "Про практику або мистецтво танцю", Антоніо Корназано "Книга про мистецтво танцю" та ін.

Ключові слова: балет, балетмейстер, мистецтво, нотація, сценічна хореографія, танцювальна лексика, хореографія.

Хореографія виокремилась у мистецтво ще з античних часів, про що свідчать численні артефакти із зображенням людей, що танцюють, та стародавні театри, тобто будівлі, що зводилися спеціально для виконання в них творів мистецтва, зокрема хореографічного. Важливого значення при цьому набуває нотація (лат. *notatio* – запис) хореографічних творів, тобто процедура запису інформаційних даних щодо танцювальних рухів засобами певної системи. Під термінами "нотація" митці хореографії розуміють використання виключно письмових засобів збереження запису на паперових носіях чи в електронному вигляді. До нотації не включають записи, здійснені аудіовізуальними пристроями. Значна кількість театрів світу для запису і відтворення хореографічних творів користується послугами так зв. "нотатора" ("хореолога") – штатного чи запрошеного.

Сучасні наукові розвідки з історії хореографічних творів і засобів їх нотації викликають значний інтерес у вітчизняних вчених, а також дослідників далекого і ближнього зарубіжжя. Серед них: українці К. Василенко і К. Кіндер, росіяни Н. Віхрева, Ю. Кондратенко, А. Меланьїн, К. Михайлова-Смольнякова, М.-С. Тиренко, Д. Філімонов, американці К. Гейнор і М. Еліс (молодша), англійці Ф. Вейт, С. Віндіг, Д. Епплбі, Д. Фаллоуз, В. Хілтон, італійка Б. Спарті та ін.

Автор статті знаходить власний ракурс в осмисленні мистецтва балету як визначального феномена епохи Ренесансу, а також у науковому обґрунтуванні існування в указаний період в Італії спроб нотації творів класичної хореографії й їх значення для подальшого розвитку хореографічного мистецтва.

Мета дослідження полягає у виявленні специфіки та значенні нотації хореографічних творів класичної хореографії в Італії Ренесансної доби для збереження та подальшого їх відтворення.

Створення і виконання сценічних танців стало метою і ціллю життя неймовірно великої кількості талановитих людей. Серед них були не просто таланти, а видатні особистості і генії хореографії. Когорта постановників, балетмейстерів, виконавців створювала шедеври хореографії, які до виникнення надійних пристроїв аудіовізуального запису рухомих об'єктів з плином часу просто втрачались.

Кожна річ матеріального світу, вироблена людством, має певний адекватний термін зберігання (наприклад, речі побутового вжитку зберігаються до часу, коли власник визнає за необхідне позбавитись їх). Твори хореографічного мистецтва мають зберігатись і відтворюватись впродовж століть. Проте, на відміну від творів образотворчого мистецтва, які зберігають здатність візуального сприйняття їх впродовж тривалого проміжку часу, хореографічні твори втрачають таку здатність у момент їх втілення на сцені і показу глядачам. Сама природа танцю є такою, що кожний танцювальний рух є по-

хідним від попереднього руху і водночас моментом початку наступного танцювального руху. З такої беззаперечної обставини випливає єдиний висновок про те, що зберігання хореографічних творів можливе тільки шляхом їх запису.

В усі часи людство шукало засоби фіксування на наявних носіях (глиняних дощечках, папірусах, папері, фотопапері тощо) характеру танцю, його порядку, танцювальних рухів. Бібліотеки та архіви Старого і Нового світу зберігають численні писемні пам'ятки (рукописні і друковані), які свідчать про спроби занотувати опис танцювальних рухів і візерунків популярних танців. Такі джерела користуються значною популярністю серед знавців хореографії, дослідників і шанувальників історичних танців. Вони доволі часто цитуються.

Найбільший інтерес для дослідження становлять пам'ятки, що походять з Італії, Франції та Бургундії. Адже саме в цих країнах знаходиться коріння такого соціокультурного явища, яке ми називаємо сучасною європейською хореографією.

Ренесанс, зокрема перша половина XV ст., вважається першим історичним періодом, який залишив у спадщину писемні пам'ятки-нотації творів хореографії. Становлення італійської хореографії того часу пов'язано з іменем видатного майстра танцю Доменіко да П'яченцо (Domenico da Piacenza, 1390/1400–1464/1470 рр.), відомого також під ім'ям Доменіко да Ферара (Domenico da Ferrara). Він вважався бажаною особою у товаристві аристократів і багатіїв, користувався неабиякою повагою у суспільстві, і за свою діяльність був посвячений у лицарі Золотої шпори. Д. П'яченцо оприлюднив кілька праць з хореографії, найвідоміша з яких "Про мистецтво танцю та вміння вести танець" ("De Arte saltandi et choreas ducendi") (Рис. 1). Праця містить початки перших теоретичних розробок щодо природи танцю та описи 23 танців з мелодіями. Рукопис датується близько 1425 р. і зберігається у Національній бібліотеці Парижа.

Наведена в книзі нотація танців ґрунтується на використанні мовленнєвих формул у поєднанні з детальним описом танцювальних рухів, траєкторії руху виконавців і малюнку танцю. У книзі викладені настанови з танців, об'єднаних загальною назвою "Радощі та ревності". Праці П'яченцо вплинули на подальший розвиток хореографічного мистецтва, зокрема на його прикладний аспект – нотацію.

Рис. 1. Доменіко да П'яченцо "Про мистецтво танцю та вміння вести танець"

Найвідомішими учнями Д. П'яченцо, які продовжили пошуки у вирішенні проблеми нотації танців, стали Гульєльмо Ебрео да Пезаро і Антоніо Корназано.

Гульєльмо Ебрео да Пезаро (Guglielmo Ebreo da Pesaro, близько 1420 – близько 1484 рр.), можливо, охрестився під ім'ям Джованні Амбросіо (Giovann Ambrosio). Він був учителем танців у Флоренції, Мілані, Неаполі й інших містах Італії. Гульєльмо розвивав новаторські традиції свого вчителя і доступними йому засобами поширював у суспільстві танці як мистецтво. Наприклад, він запровадив практику, коли перед початком тривалих за часом спектаклів у якості прологу танцівники показували танцювальну пантоміму.

Гульєльмо видав посібник "Про практику або мистецтво танцю" ("De pratica seu arte tripudii", 1455 р.) (Рис. 2). У праці вперше сформульовані вимоги до танцівників, які, на думку автора, мали мати правильну статуру, відчуття ритму, музичний слух. Повинні були запам'ятовувати порядок танцю і першими парами на балах показувати іншим приклад у виконанні танцювальних рухів, вести танцюючих за собою. Після пояснень і настанов Гульєльмо наводить вправи, якими потрібно користуватись для розвинування вправності, необхідної в мистецтві хореографії. В рукописі наголошується на визначальному значенні мелодії для створення танцю. Збірка містить опис 31 з тогочасних танців, з яких 17 басдансів* і 14 балло**. Опис танців, наведений у посібнику, не дає можливості без участі хореографа відтворити танцювальні рухи у тому варіанті, який був поставлений автором танцю.

Існують ще кілька копій рукопису Гульєльмо. Їх зберігають у Муніципальній бібліотеці Сієни, Бібліотеці герцогів Есте університету Модени, Національній центральній бібліотеці Флоренції, Лаврентійській бібліотеці Медичів у Флоренції, у Публічній бібліотеці Нью-Йорка.

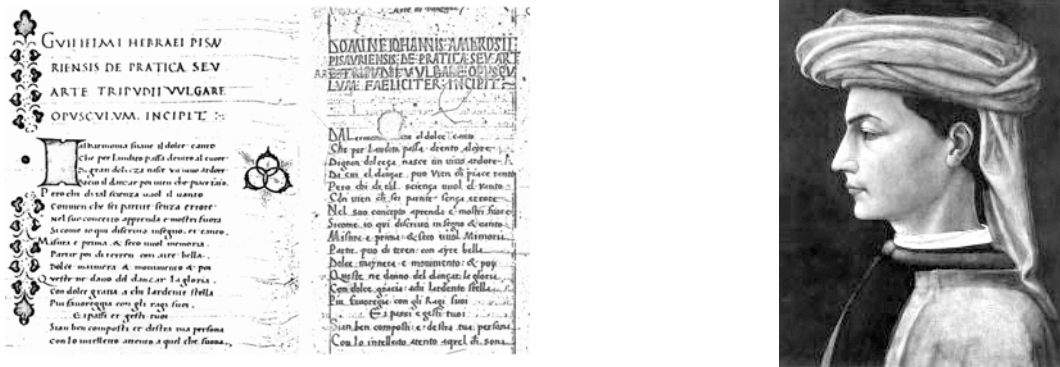

Рис. 2. Гульєльмо Ебрео да Пезаро "Про практику або мистецтво танцю"

Іншим послідовником Д. П'яченцо, який переймався проблемою нотації, був поет і балетмейстер Антоніо Корназано (Antonio Cornazzano, близько 1430 – близько 1483/1484 pp.). У 1455 р. він опублікував "Книгу про мистецтво танцю" ("Libro dell'arte del danzare") (Рис. 3), присвятивши її десятирічній Іпполіті Марії Сфорце (дочці герцога Мілану), зокрема на честь її заручин. Оригінал твору вважається втраченим, проте в архівах Ватикану зберігається прижиттєва копія, створена у 1465 р. Копія містить опис одинадцяти танців, мелодії Доменіко П'яченцо для танців, а також пояснення та настанови щодо виконання танцювальних рухів.

Як і всі відомі тогочасні писемні пам'ятки запису танців, ця книга не містить системи нотації, яка дає змогу без участі балетмейстера відтворити описані танці.

Рис. 3. Антоніо Корназано "Книга про мистецтво танцю"

Доба Відродження залишила нам окремі писемні пам'ятки у вигляді листів чи навіть віршів, зміст яких повідомляє про певні події, згадуючи при цьому танці. У контексті нотації ці рукописи цікаві передусім описами певних танців. Наприклад, віршований звіт про урочистості на честь приїзду до Флоренції в 1459 р. Папи Римського Пія II і спадкоємця міланського герцогства Галеаццо Марія Сфорца викладено на тридцяти аркушах. Цей звіт містить яскравий опис танцювальної частини свята і виглядає так:

"Почали грати сальтарелло, майстерно скомпоноване в кожній його частині.

Потім кожен дворянин, витончений і моторний, запросив заміжно даму чи молоду дівчину і почав танцювати, спочатку один, потім інший.

Деякі ходили по колу і стрибали, і бралися за руки, деякі покидали дам, в той час, як інші їх запрошували, деякі виконували гарні танці з двох або трьох частин.

Дві молоді дівчини, з ввічливістю об'єднавшись, посміхаючись, й із сяючими досконалими обличчями пройшли запросити благородного графа, усім виглядом виказуючи готовність висловити йому повагу, роблячи низький реверанс до самої землі.

Войовничий господар випростався, у свою чергу, вклонився їм, вийшов до центру зали, танцюючи, і в танці не зробив жодної помилки.

Танцюючи з цими дамами кожного разу, коли він проходив перед будь-яким чоловіком чи жінкою, кожен і кожна з них піднімалися і кланялися йому..."

Не потребує особливих пояснень теза, що звіти очевидців про перебіг урочистостей не можна вважати хореографічною нотацією.

Певну нотацію хореографії чоловічих танцювальних партій зберіг рукопис "Записи Ланціолотто Річчіареллі" (між 1468/1505 рр.). "Записи" містять більш детальні, порівняно з іншими подібними, описи ускладнених танцювальних кроків, стрибків, віртуозних поворотів і навіть ускладнений розподіл кроків (наприклад, опис контрпасо, коли виконується три доррію впродовж двох тактів мелодії замість звичайних двох доррію). Танці у рукопису мають назви: "Квіти радощі", "Танець ревнощів", "Лев, квіти та віолончель". Стосовно нотації творів хореографії, то цьому рукопису притаманні такі самі вади, що й його попередникам.

Звернемо увагу також на ту обставину, що в італійському місті Монтефьясконе (містечко на відстані 100 км. на північ від Риму), де складалась "Записи Ланціолотто Річчіареллі", не існувало навіть правлячого клану, а відтак, не було королівського двору та придворних – основних носіїв і споживачів субкультури придворних танців. Така обставина свідчить про достатньо високий рівень популярності танців балло і басдансів серед міських міщан у XV ст. і може похитнути усталений стереотип про їхню "обраність". Проте, як і у інших випадках, коли подібні записи знаходили у місцях, де було відсутнє коло людей, які потенційно могли бути виконавцями придворних чи бальних танців, такі знахідки могли бути випадковими. Іншими словами, передчасно робити висновок про поширеність серед міщан придворних танців на підставі окремих поодиноких артефактів.

Варто навести ще один рукопис – "Венеціанський рукопис" (близько 1473 р.), який складається лише з одного аркушу і містить вісімдесят чотири рядки з аматорськими записами танців та особистими нотатками молодого людини, можливо, студента чи студента-церковника (таке припущення виникло через те, що кожний запис закінчується словом "amen" замість загальноприйнятого "fine"). Рукопис містить записи танців з назвами: "Сучасний", "Сальтарела" (танець стрибків), "Низький танець", "Під віолончель", "Будь щасливою", "Граціозність" та інші. Як і у випадку із "Записами Ланціолотто Річчіареллі", ці аматорські записи вишуканих танців зроблені особою, яка не входить до числа придворної аристократії. Тому можна дійти висновку про високу ймовірність поширення та популярності серед міщан так зв. "придворних танців".

Наступна варта уваги пам'ятка – "Пергамент Стрибальді" (1517 р.). Він представляє собою пергаментний сувій, на якому викладено записи порядку і танцювальних кроків двадцяти басдансів. Рукопис містить підпис: "записано Стрибальді 27 грудня 1517 року". Серед фахівців документ також відомий, як Туринський рукопис, зокрема через те, що зберігається в міському архіві Туріна (Італія) в колекції архіву родини Біскаретті.

З огляду на авторство і застосування виключно мовленнєвих формул, зміст цього і попереднього рукописів також неможливо вважати хореографічною нотацією.

Цікавим є й рукопис, підшитий до копії Гульєльмо, що зберігається в Публічній бібліотеці Нью-Йорка і має назву "Священик, котрий навчає своїх учнів танцювати балетто" (близько 1520/1530 рр.). Тут вміщені описи придворних танців у виконанні кількох пар, але відсутні ноти мелодій. На жаль, авторство цього рукопису не встановлене. Можливо, авторів було навіть три, з яких один і насправді міг бути священиком. Танці мають назви: "Життя", "Юпітер", "Зигзаги", "Не докоряй мені", "Я з тобою", "Підступність", "Світлий", "Вперше", "Королівський", "Французький", "Докази", "Заміський", "Барамаціо" та "Лукреція". Цей рукопис, як і наведені раніше, не вирішує проблеми точного відтворення танців.

Отже, здійснений аналіз середньовічних пам'яток свідчить про те, що у період першої половини XV – кінця XVI ст. в Італії існувала проблема запису творів хореографії з метою їх збереження та відтворення у подальшому. В країні були відсутні загальноприйняті правила нотації, які давали б змогу зберегти і відтворити танець у первісному вигляді. Для запису творів хореографії використовувалися мовленнєві формули, які містили загальний опис ходи і рухів танцюристів, проте не давали змоги однозначно встановити характеристики танцювальних рухів та їхню композицію. Проте діяльність професіоналів, які здійснювали спроби запису творів хореографії, безумовно, вплинула на появу та розвиток хореографічної нотації у майбутньому.

Примітки

*Басданси (італ. *basses danses* – низький танець) – узагальнена назва найпопулярніших у Середньовічній Європі придворних танців, що нагадували прогулянку парами, які здійснювали танцювальні рухи урочисто, витонченим повільним ковзанням без стрибків, використовуючи присідання та підйоми у комбінації музичних розмірів 6/4 та 3/2. Зазвичай Басданси мали чотири основних кроки: одинарний (Singl), подвійний (Double), бранль (Branle) і демарш (Desmarche) та один додатковий елемент: онер (Honen), інша назва – реверанс (Reverence). Супроводом басдансів слугували повільні мелодії, а також популярні на той час пісні, що дозволяло називати танець за словами першого рядка: "Моя кохана", "Місяцю мій", "Радість", "Квіти краси". Басданси були популярні як у середовищі аристократів, так і в салонах багатіїв. Музичні мелодії для басдансів на відкритому просторі виконувались свирілляю та барабаном, у приміщеннях – флейтою, лютнею, віолою, арфою або співом тих, хто танцював. Обов'язковою рисою басдансів є відсутність стрибків. Аристократи називали басданс королем танців. Зберігаючи загальні риси променадного танцю, басданси у різних країнах мали деякі відмінності. Зокрема, басданси у Франції мали жорстко визначений порядок черговості рухів, танцювалися парами у колоні, не були обтяжені складним візерунком. Італійські басданси виконувалися декількома парами, мали іноді складний малюнок танцю і ускладнені танцювальні рухи.

**Балло (лат. *ballo* – танець). Саме це слово дало назву іншим популярним суспільним явищам, зокрема балам, балету. Спочатку під балло розуміли народні танці, згодом, у Середньовічній Європі, цим терміном позначався різновид придворного, бального танцю. Вмінню балло навчали фахівці цієї справи, які самі й створювали

такі танці для урочистостей на замовлення. Іменували таких фахівців – вчитель танцю (Professor di balare). У досліджуваній період до слова Vallo додалось слово Figurato, тобто – образно, виразно.

Література

1. Аристотель. Об искусстве поэзии / Аристотель. – М., 1957.
2. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие / Р. Арнхейм. – М., 1974.
3. Балет. Танец. Хореография. Краткий словарь танцевальных терминов и понятий / сост. Н. А. Александрова. – СПб.: Изд-во "Лань"; Изд-во "Планета музыки", 2008.
4. Балет. Энциклопедия / гл. ред. Ю. Н. Григорович. – М.: Сов. энциклопедия, 1981. – 623 с.
5. Карп П. М. Балет и драма / П. М. Карп. – Ленинград: Искусство, 1980. – 246 с.
6. Ваганова А. Я. Основы классического танца: [учебник; 5-е изд.] / А. Я. Ваганова. – Ленинград: Искусство, 1980. – 191 с.
7. Ванслов В. В. Что такое искусство / В. В. Ванслов. – М.: Изобразительное Искусство, 1988.
8. Виолле-ле-Дюк Э. Э. Жизнь и развлечение в средние века / Э. Э. Виолле-ле-Дюк. – СПб.: Евразия, 2003.
9. Вихрева Н. А. Сохранение и реконструкция авторской хореографии (методы фиксации и расшифровки): дис. ... канд. искусствоведения: 17.00.01 / Н. А. Вихрева; Российская академия театрального искусства (ГИТИС); Московская государственная академия танца. – М., 2008. – 269 с.
10. Вихрева Н. А. Labanotation / Н. А. Вихрева. – М.: Голос-Пресс, 2006. – 186 с.
11. Вихрева Н. А. Методические принципы записи уроков классического танца / Н. А. Вихрева // Уроки классического танца / ред. П. А. Пестов. – М.: Вся Россия, 1999. – С. 19–20.
12. Волынский А. Л. Статьи о балете / А. Л. Волынский / сост. Г. Н. Добровольская. – СПб.: Гиперон, 2002. – 400 с.
13. Вспомогательный фотословарь терминов классического танца / Н. А. Вихрева // Уроки классического танца / ред. П. А. Пестов. – М.: Вся Россия, 1999. – С.21–49.
14. Запись танца. Элементарные основы записи движений по системе Рудольфа Лабана / Н. А. Вихрева. Labanotation. – М.: Голос-Пресс, 2006. – С. 7–186.
15. Кондратенко Ю. А. Язык сценического танца: видовая специфика и морфология. – Саранск: Изд-во Мордовского ун-та, 2009. – 136 с.
16. Меланьин А. А. Методы и анализы танцевального движения: автореф. дис. на соискание учен. степени канд искусствоведения: / А. А. Меланьин. – М., 2010.
17. Михайлова-Смольнякова К. С. Неповні, маловідомі та перекладні першоджерела з європейських танців XV століття [Електронний ресурс] / К. С. Михайлова-Смольнякова.
18. Михневич В. Пляски на Руси в хороводе, на балу и в балете / В. Михневич // Исторические эпизоды русской жизни. – Т. 2. – СПб., 1882.
19. Фокин М. М. Против течения: воспоминания балетмейстера, сценарии и замыслы балетов, статьи, интервью, письма: [2-е изд., доп. и испр.] / М. М. Фокин. – Ленинград: Искусство, 1981. – 510 с.
20. Худеков С. Н. История танцев / С. Н. Худеков. – СПб.: Типография "Петербургская газета", 1913–1915 гг. – Т. 1–3.
21. Cornazano A. Libro dell'arte del danzare (1455): [transl. by Madeleine Inglehearn and Peggy Forsyth] / Antonio Cornazano // The Book on the Art of Dancing. – London: Dance Books Ltd, 1981.
22. Ebreo G. Guglielmi Hebraei pisauriensis de pratica seu arte tripudii vulgare opusculum (1463) / Guglielmo Ebreo / Ms. by the amanuensis Paganus Raudensis. – Paris, Bibliotheque Nationale (fonds it. 973). unpublished.
23. Ebreo G. . Untitled (c. 1460) / Guglielmo Ebreo / Ms. in Foligno, Seminario Vescovile, Biblioteca L. Jacobilli (MS DI 42). Published (as a nuptial offering to the couple Renier-Campostrini) by Michele Faloci-Pulignani. Otto bassdanze di M. Guglielmo de Pesaro e de M. Domenico da Ferrara (Foligno: 1887).
24. Ebreo G. De praticha seu arte tripudii vulgare opusculum, Ghuglielmi hebrei Pisauriensis / Guglielmo Ebreo / Ms. in Florence, Biblioteca Nazionale Centrale (Codex Magliabecchiana-Stroziano XIX, 9, Nr. 88). Published by Francesco Zambrini. Trattato dell'arte del ballo di Guglielmo Ebreo, pesarese (Bologna: 1873). Reprinted by Forni (Bologna: 1968).
25. Ebreo G. Trattato della danza composto da Maestro Guglielmo ed in parte cavato dell'opera di Maestro Domenico, Cavaliere Piacentino (nd) / Guglielmo Ebreo / Ms. in Siena, Biblioteca Comunale (Codex V. 29). Published, with omission of passages agreeing with Zambrini (above) and Roncaglia (below) versions, by Curzio Mazzi. "Una sconosciuta compilazione di un libro quattrocentistico di balli." La Bibliofilia. Florence: Anno 16 (1915), pp.185–209.
26. Ebreo G. Title page absent. Ms. in Modena / Guglielmo Ebreo / Biblioteca Estense (Ital. 82, aJ9.4. (formerly VII.A.82)). Published by Giovanni Messori Roncaglia. Della virtute et arte del danzare... (Modena: 1885).
27. Ebreo G. (G. Ambrosio). Domini Iohannis Ambrosii Pisauriensis de Practica seu arte Tripudii Vulgare Opusculum / Guglielmo Ebreo / Ms. in Paris, Bibliotheque Nationale (fonds it. 476). Unpublished.
28. Ebreo G. Guglielmus ebrei pisauriensis de pracha seu arte tripudi vorghare opusculum / Guglielmo Ebreo / Ms. (dated 6 December 1510 (or possibly 1540)) in Florence, Biblioteca Medicea-Laurenziana (Codex Antinori A 13). Unpublished.
29. Guglielmo Ebreo. Guglielmi ebrei pisauriensis de pracha seu arte tripudi vulghare opuschulam feliciter incipit senper chongratia sia di dio senper. Ms. (originally owned by Giorgio del Giudeo (c. 1470), donated by Walter Toscanini) in New York, Public Library, Dance Collection (Cia Fornaroli Coll. (S) *MGZMB-Res. 72-254). Unpublished.
30. Ebreo G. Untitled. Ms. fragment in Florence / Guglielmo Ebreo / Biblioteca Nazionale Centrale (Fondo Palatino 1021, ff. 105r-106v.). Unpublished.
31. Torino Ms. Untitled single sheet (dated 27 december 1517) in Torino, Archivi Biscaretti (Mazzo 4, No. 14) / Published by P. Meyer. "Role de chansons a danser du XVI siecle".– Romania. – Paris. Vol. 23 (1894), pp. 156–60.

References

1. Aristotel'. Ob iskusstve poezii / Aristotel'. – M., 1957.
2. Arnkheym R. Iskusstvo i vizual'noe vospriyatie / R. Arnkheym. – M., 1974.
3. Balet. Tanets. Khoreografiya. Kratkiy slovar' tantseval'nykh terminov i ponyatiy / sost. N. A. Aleksandrova. – SPb. : Izd-vo "Lan"; Izd-vo "Planeta muzyki", 2008.
4. Balet. Entsiklopediya / gl. red. Yu. N. Grigorovich. – M. : Sov. entsiklopediya, 1981. – 623 s.
5. Karp P. M. Balet i drama / P. M. Karp. – Leningrad : Iskusstvo, 1980. – 246 s.
6. Vaganova A. Ya. Osnovy klassicheskogo tantsa : [uchebnik ; 5-e izd.] / A. Ya. Vaganova. – Leningrad : Iskusstvo, 1980. – 191 s.
7. Vanslov V. V. Chto takoe iskusstvo / V. V. Vanslov. – M. : Izobrazitel'noe Iskusstvo, 1988.
8. Violle-le-Dyuk E. E. Zhizn' i razvlechenie v srednie veka / E. E. Violle-le-Dyuk. – SPb : Evraziya, 2003.
9. Vikhрева N. A. Sokhranenie i rekonstruktsiya avtorskoy khoreografii (metody fiksatsii i rasshifrovki) : dis. ... kand. iskusstvovedeniya : 17.00.01 / N. A. Vikhрева ; Rossiyskaya akademiya teatral'nogo iskusstva (GITIS) ; Moskovskaya gosudarstvennaya akademiya tantsa. – M., 2008. – 269 s.
10. Vikhрева N. A. Labanotation / N. A. Vikhрева. – M. : Golos-Press, 2006. – 186 s.
11. Vikhрева N. A. Metodicheskie printsipy zapisi urokov klassicheskogo tantsa / N. A. Vikhрева // Uroki klassicheskogo tantsa / red. P. A. Pestov. – M. : Vsy Rossiya, 1999. – S. 19–20.
12. Volynskiy A. L. Stat'i o balete / A. L. Volynskiy / sost. G. N. Dobrovolskaya. – SPb. : Giperon, 2002. – 400 s.
13. Vspomogatel'nyy fotoslovar' terminov klassicheskogo tantsa / N. A. Vikhрева // Uroki klassicheskogo tantsa / red. P. A. Pestov. – M. : Vsy Rossiya, 1999. – S.21–49.
14. Zapis' tantsa. Elementarnye osnovy zapisi dvizheniy po sisteme Rudol'fa Labana / N. A. Vikhрева. Labanotation. – M. : Golos-Press, 2006. – S. 7–186.
15. Kondratenko Yu. A. Yazyk stsenicheskogo tantsa : vidovaya spetsifika i morfologiya. – Saransk : Izd-vo Mordovskogo un-ta, 2009. – 136 s.
16. Melan'in A. A. Metody i analizy tantseval'nogo dvizheniya : avtoref. dis. na soiskanie uchen. stepeni kand iskusstvovedeniya : / A. A. Melan'in. – M., 2010.
17. Mykhailova-Smolniakova K. S. Nepovni, malovidomi ta perekladni pershodzherela z yevropeiskiykh tantsiv XV stolittia [Elektronnyi resurs] / K. S. Mykhailova-Smolniakova.
18. Mikhnevich V. Plyaski na Rusi v khorovode, na balu i v balete / V. Mikhnevich // Istoricheskie epizody russkoy zhizni. – T. 2. – SPb., 1882.
19. Fokin M. M. Protiv techeniya : vospominaniya baletmeystera, stsenarii i zamysly baletov, stat'i, interv'yu, pis'ma : [2-e izd., dop. i ispr.] / M. M. Fokin. – Leningrad : Iskusstvo, 1981. – 510 s.
20. Khudekov S. N. Istoriya tantsev / S. N. Khudekov. – SPb. : Tipografiya "Peterburgskaya gazeta", 1913–1915 gg. – T. 1–3.
21. Cornazano A. Libro dell'arte del danzare (1455) : [transl. by Madeleine Inglehearn and Peggy Forsyth] / Antonio Cornazano // The Book on the Art of Dancing. – London : Dance Books Ltd, 1981.
22. Ebreo G. Guglielmi Hebraei pisauriensis de pratica seu arte tripudii vulgare opusculum (1463) / Guglielmo Ebreo / Ms. by the amanuensis Paganus Raudensis. – Paris, Bibliotheque Nationale (fonds it. 973). unpublished.
23. Ebreo G. . Untitled (c. 1460) / Guglielmo Ebreo / Ms. in Foligno, Seminario Vescovile, Biblioteca L. Jacobilli (MS DI 42). Published (as a nuptial offering to the couple Renier-Campostrini) by Michele Faloci-Pulignani. Otto bassdanze di M. Guglielmo de Pesaro e de M. Domenico da Ferrara (Foligno: 1887).
24. Ebreo G. De praticha seu arte tripudii vulgare opusculum, Ghuglielmi hebrei Pisauriensis / Guglielmo Ebreo / Ms. in Florence, Biblioteca Nazionale Centrale (Codex Magliabecchiana-Stroziano XIX, 9, Nr. 88). Published by Francesco Zambrini. Trattato dell'arte del ballo di Guglielmo Ebreo, pesarese (Bologna: 1873). Reprinted by Forni (Bologna: 1968).
25. Ebreo G. Trattato della danza composto da Maestro Guglielmo ed in parte cavato dell'opera di Maestro Domenico, Cavaliere Piacentino (nd) / Guglielmo Ebreo / Ms. in Siena, Biblioteca Comunale (Codex V. 29). Published, with omission of passages agreeing with Zambrini (above) and Roncaglia (below) versions, by Curzio Mazzi. "Una sconosciuta compilazione di un libro quattrocentistico di balli." La Bibliofilia. Florence: Anno 16 (1915), pp.185–209.
26. Ebreo G. Title page absent. Ms. in Modena / Guglielmo Ebreo / Biblioteca Estense (Ital. 82, aJ9.4. (formerly VII.A.82)). Published by Giovanni Messori Roncaglia. Della virtute et arte del danzare... (Modena: 1885).
27. Ebreo G. (G. Ambrosio). Domini Iohannis Ambrosii Pisauriensis de Practica seu arte Tripudii Vulgare Opusculum / Guglielmo Ebreo / Ms. in Paris, Bibliotheque Nationale (fonds it. 476). Unpublished.
28. Ebreo G. Guglielmus ebrei pisauriensis de pracha seu arte tripudi vorghare opusculum / Guglielmo Ebreo / Ms. (dated 6 December 1510 (or possibly 1540)) in Florence, Biblioteca Medicea-Laurenziana (Codex Antinori A 13). Unpublished.
29. Guglielmo Ebreo. Guglielmi ebrei pisauriensis de pracha seu arte tripudi vulghare opusculum feliciter incipit senper chongratia sia di dio senper. Ms. (originally owned by Giorgio del Giudeo (c. 1470), donated by Walter Toscanini) in New York, Public Library, Dance Collection (Cia Fornaroli Coll. (S) *MGZMB-Res. 72-254). Unpublished.
30. Ebreo G. Untitled. Ms. fragment in Florence / Guglielmo Ebreo / Biblioteca Nazionale Centrale (Fondo Palatino 1021, ff. 105r-106v.). Unpublished.
31. Torino Ms. Untitled single sheet (dated 27 december 1517) in Torino, Archivi Biscaretti (Mazzo 4, No. 14) / Published by P. Meyer. "Role de chansons a danser du XVI siecle". – Romania. – Paris. Vol. 23 (1894), pp. 156–60.

Щербаков В. В.

К проблеме нотации в Италии эпохи Возрождения хореографических произведений для их сохранения и воспроизведения (первая половина XV – конец XVI в.)

Статья посвящена выявлению специфики нотации хореографических произведений эпохи Возрождения и является первой в подборке из четырех публикаций, посвященных проблеме нотации произведений хореогра-

фии в Европе первой половины XV – первой половины XX в. Период, исследуемый в первой статье, охватывает первую половину XV – конец XVI в. и ограничивается Италией.

Анализируются труды Доменико да Пьяченца "Об искусстве танца и умение вести танец", Гульельмо Эбрео да Пезаро "О практике или искусстве танца", Антонио Корназано "Книга об искусстве танца" и др.

Ключевые слова: балет, балетмейстер, искусство, нотация, сценическая хореография, танцевальная лексика, хореография.

Shcherbakov V.

The problem in Italy notation Renaissance choreographic works for their conservation and restoration (first half of XV – XVI century end.)

Important in this notation becomes (Latin *notatio* – entry) choreographic works, that procedure for recording information data on the dance movements by means of a system. The term "reprimand" dance artists understand the exclusive use of written means of maintaining records on paper or electronically. By the notation does not include records made audiovisual equipment. A large number of theaters in the world to record and play dance pieces using the services of so-called. "Notatora" ("horeoloha") – a full-time or a guest.

The author is a perspective in understanding the art of ballet as a defining phenomenon of the Renaissance and the scientific substantiation of the existence of the specified period in Italy tries notation works of classical dance and their importance for the further development of choreographic art.

The purpose of the study is to identify the specific meaning and notation of choreographic works of classical dance in Italy of the Renaissance era to maintain and further their playing.

At all times, mankind has sought means of fixing the existing media (clay tablets, papyrus, paper, photo paper, etc.) the nature of the dance, its manner of dance movements. Library and Archives of Old and New World store numerous written documents (handwritten and printed) that indicate attempts to write down a description of dance movements and patterns of popular dances. These sources are in great popularity among connoisseurs of dance, researchers and admirers of historical dancing. They are quite often quoted.

Of greatest interest to study up sights that come from Italy, France and Burgundy. It is in these countries is the root of the social and cultural phenomenon that we call modern European choreography.

Renaissance, especially the first half of the XV century. Is considered the first historical period, which left a legacy of written monuments, works of dance notation. Becoming Italian dance of the time associated with the name of the great master of Domenico da Piacenza Dance (Domenico da Piacenza, 1390/1400-1464/1470 years), also known as Domenico da Ferrari (Domenico da Ferrara). D. Piacenza published several papers on the choreography, the most famous of which is "The Art of Dance and ability to lead the dance" ("De Arte saltandi et choreas ducendi").

The most famous disciples D. Piacenza, who continued quest to solve the problem of notation dances were Guglielmo Ebreo da Pesaro and Antonio Kornazano.

Guglielmo Ebreo da Pesaro (Guglielmo Ebreo da Pesaro, about 1420 – about 1484), possibly baptized under the name of Giovanni Ambrosio (Giovann Ambrosio). Guglielmo issued a handbook entitled "On the practice or art of dance" ("De pratica seu arte tripudii", 1455). The paper first defined the requirements for dancers, according to the author, have to have the right build, rhythm, musical ear. Had to memorize the order of the first couples dance and balls to show another example in performing dance moves, to dancing along.

Another follower AD Piacenza, which was concerned with the problem of notation, was a poet and choreographer Antonio Kornazano (Antonio Cornazzano, about 1430 – about 1483/ 1484). In 1455 he published "The Book of the Art of Dance" ("Libro dell'arte del danzare"). Original work is considered lost, but preserved in the archives of the Vatican lifetime copy, established in 1465.

Certain men dance notation dance party kept the manuscript "Notes Lantsiolotto Richchiarelli" (between 1468 / 1505). "Records " include a detailed comparison with other similar , describing the complicated dance steps, jumps, turns and virtuoso even complicated distribution steps (eg, description *kontrpaso* while a *doppio* three tunes for two cycles instead of the usual two *doppio*). Dancing with the manuscript title, "Flowers joy", "Dance of jealousy," "The Lion, the flowers and the cello".

It should give another manuscript – "Venetian manuscript" (about 1473), which consists of only one sheet and contains eighty-four lines of amateur dance records and personal notes of a young man, perhaps a student or student churchman (this assumption arose from that each record ends with the word "amen" instead of the conventional "fine").

Next worthwhile attraction – "Parchment Strybaldi" (1517). It is a parchment scroll, which contained records of order and twenty *basdansiv* dance steps.

It is interesting manuscript turned up to Guglielmo copies stored in the Public Library of New York, entitled "The priest who teaches his students to dance baletto" (around 1520/ 1530). It contained descriptions of court dance performed by several pairs, but no music tunes.

Thus, the analysis carried out by medieval monuments indicates that during the first half of XV – end of the sixteenth century. In Italy there was a problem writing works of choreography for the purpose of conservation and restoration in the future. In the country there was no generally accepted rules of notation that would provide an opportunity to preserve and recreate the dance in its original form. For recordings of dance used verbal formulas that contain a general description of gait and movements of the dancers, but did not allow clear set features dance movements and their composition.

Keywords: ballet, balletmaster, art, notation, scenic choreography, dancing lexicon, choreography.